

28.09.2026

BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING MUSTAQIL O‘QUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY YONDASHUVNING O‘RNI

Jabborov Toxirjon Maqsudali o‘g‘li

Qo‘qon davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: toxirjonjabborov05@gmail.com

OCRID: 0009-0008-7105-5232

Tel raqam: +998905658481

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23184135>

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirishda loyihaviy yondashuvning o‘rni va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Loyihaviy yondashuvning nazariy-metodologik asoslari yoritilib, uning talabalarning mustaqil bilim olish, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, loyihaviy faoliyat bo‘lajak pedagoglarda mustaqillik, mas’uliyat, ijodkorlik va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishning samarali vositasi ekanligi aniqlangan.

Kalit so‘zlar: loyihaviy yondashuv, mustaqil o‘quv faoliyati, bo‘lajak pedagog, pedagogik texnologiya, kompetensiyaviy yondashuv, kasbiy kompetensiya, loyiha asosida o‘qitish.

Аннотация: В данной статье проанализированы роль и педагогические возможности проектного подхода в развитии самостоятельной учебной деятельности будущих педагогов. Раскрыты теоретико-методологические основы проектного подхода, обосновано его значение в развитии навыков самостоятельного обучения, критического мышления, решения проблем и профессиональных компетенций студентов. Результаты исследования показали, что проектная деятельность является эффективным средством формирования у будущих педагогов самостоятельности, ответственности, творческого подхода и навыков сотрудничества.

Ключевые слова: проектный подход, самостоятельная учебная деятельность, будущий педагог, педагогическая технология, компетентностный подход, профессиональная компетенция, проектное обучение.

Abstract: This article analyzes the role and pedagogical potential of the project-based approach in developing independent learning activities of future teachers. The theoretical and methodological foundations of project-based learning are examined, and its significance in fostering self-directed learning, critical thinking, problem-solving skills, and professional competencies is substantiated. The findings indicate that project-based activities serve as an effective tool for developing independence, responsibility, creativity, and collaborative skills among future teachers.

Keywords: project-based approach, independent learning activity, future teacher, pedagogical technology, competency-based approach, professional competence, project-based learning.

Kirish. Jahon ta’lim tizimida raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan, kreativ yondashuvga ega hamda uzluksiz ta’lim olish kompetensiyalarini egallagan pedagog kadrlarni tayyorlash ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va mehnat bozori talablarining o‘zgarishi bo‘lajak mutaxassislardan nafaqat kasbiy

28.09.2026

bilimlarga ega bo’lishni, balki mustaqil ravishda bilim olish, axborotni tanqidiy tahlil qilish, muammolarni hal etish va innovatsion qarorlar qabul qilish kompetensiyalarini ham talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirish zamonaviy pedagogik ta’limning muhim vazifalaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda.

O’zbekiston Respublikasida ham ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlar asosida pedagog kadrlar tayyorlash hamda ta’lim sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo’nalishlaridan biri etib belgilangan. Xususan, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yildagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida oliy ta’lim jarayoniga ilg’or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatini takomillashtirish va kompetensiyaviy yondashuv asosida kadrlar tayyorlash vazifalari belgilangan. Shuningdek, “O’zbekiston – 2030” strategiyasida yoshlarni oliy ta’lim bilan qamrab olish darajasini oshirish, oliy ta’lim sifatini xalqaro mezonlar asosida takomillashtirish, pedagog kadrlarning malakasini yuksaltirish hamda ta’lim dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish ustuvor maqsadlar qatorida qayd etilgan. Strategiyada oliy ta’lim muassasalarida mustaqil ta’limni qo’llab-quvvatlaydigan zamonaviy ta’lim muhiti, raqamli resurslar va innovatsion pedagogik yondashuvlarni keng joriy etish zarurligi ta’kidlangan. Bundan tashqari, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 28-apreldagi PF-73-son Farmoni bilan pedagog kadrlar tayyorlash tizimini 2030-yilgacha rivojlantirishning ustuvor yo’nalishlari belgilab berildi. Mazkur hujjatda bo’lajak pedagoglarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, innovatsion fikrlashini qo’llab-quvvatlash, mustaqil ta’lim va ilmiy izlanish ko’nikmalarini takomillashtirishga alohida e’tibor qaratilgan.

Ta’lim amaliyotida bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirishning samarali vositalaridan biri loyihaviy yondashuv hisoblanadi. Loyihaviy yondashuv talabalarning o’quv jarayonidagi faolligini oshirish, ularni muammoli vaziyatlarni mustaqil hal etishga yo’naltirish, nazariy bilimlarni amaliyot bilan integratsiyalash hamda hamkorlikda ishlash ko’nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Ushbu yondashuv orqali talabalar o’z oldilariga maqsad qo’yish, faoliyatni rejalashtirish, axborotlarni izlash va tahlil qilish, natijalarni baholash kabi mustaqil o’quv faoliyatining muhim elementlarini egallaydilar.

Pedagogika fanida loyihaviy ta’limning nazariy asoslari J. Dyui, U. Kilpatrik, E. S. Polat, G. K. Selevko, I. A. Zimnyaya, O’. Q. Tolipov, M. H. Usmonboyeva va boshqa olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Biroq bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirishda loyihaviy yondashuvning imkoniyatlari, pedagogik shart-sharoitlari hamda uni amaliyotga tatbiq etish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari hanuz dolzarb ilmiy muammo sifatida saqlanib qolmoqda. Shu munosabat bilan bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirishda loyihaviy yondashuvning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash, uning samarali mexanizmlarini asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Asosiy qism. Bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining muhim yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. Oliy ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar pedagog kadrlardan nafaqat chuqur nazariy bilimlarga ega bo’lishni, balki mustaqil ravishda bilim olish, o’z faoliyatini tashkil etish, muammolarni hal etish va innovatsion yondashuvlarni qo’llash kompetensiyalarini ham talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan loyihaviy yondashuv bo’lajak pedagoglarning mustaqil o’quv faoliyatini rivojlantirishning samarali pedagogik vositalaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Loyihaviy yondashuvning nazariy asoslari pragmatizm falsafasi va konstruktivistik ta’lim nazariyasiga

28.09.2026

tayanadi. Amerikalik pedagog va faylasuf J. Dyui ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash zarurligini ta’kidlab, bilimlar amaliy faoliyat jarayonida o‘zlashtirilgandagina samarali bo‘lishini qayd etgan. Uning fikricha, “ta’lim hayotga tayyorgarlik emas, balki hayotning o‘zidir” [3]. Mazkur yondashuv talabaning ta’lim jarayonidagi passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida shakllanishini nazarda tutadi.

J. Dyui g‘oyalarini rivojlantirgan U. Kilpatrik loyihalar metodini mustaqil va maqsadga yo‘naltirilgan faoliyat sifatida tavsiflaydi. Olimning fikricha, loyiha ustida ishlash jarayonida talaba o‘z oldiga maqsad qo‘yadi, uni amalga oshirish yo‘llarini belgilaydi va natijalarni baholaydi. Bunday faoliyat talabalarda mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik va mas’uliyat hissini shakllantiradi. Shuning uchun ham loyihaviy yondashuv bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda muhim o‘rin tutadi.

Konstruktivistik nazariya vakillari J. Pajje va L. S. Vigotskiy bilimlarning faol bilish jarayonida shakllanishini asoslab berganlar. Vigotskiyning ta’kidlashicha, bilimlar ijtimoiy hamkorlik va muloqot jarayonida o‘zlashtiriladi. Loyihaviy faoliyat esa talabalarning individual va guruhviy ishlarini uyg‘unlashtirib, ularda hamkorlikda ishlash, axborot almashish va muammolarni birgalikda hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bois loyihaviy yondashuv sotsiokonstruktivistik ta’limning amaliy ifodasi sifatida qoraladi.

Rus olimi E. S. Polat loyihaviy ta’limni o‘quvchilarning mustaqil bilish faoliyatini tashkil etishga xizmat qiluvchi pedagogik texnologiya sifatida tavsiflaydi. Uning fikricha, loyiha metodining asosiy vazifasi ta’lim oluvchilarni muammoni mustaqil o‘rganish, axborotni izlash, tahlil qilish va amaliy natijaga erishishga yo‘naltirishdan iborat [6]. Tadqiqotchining ta’kidlashicha, loyiha ustida ishlash jarayonida talaba bilimlarni tayyor holda qabul qilmaydi, balki ularni mustaqil ravishda egallaydi va amaliyotda qo‘llaydi.

G. K. Selevko loyihaviy texnologiyani shaxsga yo‘naltirilgan pedagogik texnologiyalar qatoriga kiritadi hamda uning asosiy afzalligi talabaning ijodiy va mustaqil faoliyatini rivojlantirishida ekanligini qayd etadi. Olimning fikricha, loyihaviy yondashuv o‘quvchilarning tanqidiy fikrlash, tadqiqotchilik va muammolarni hal etish kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi [7]. Ayniqsa, pedagogik ta’lim yo‘nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun ushbu kompetensiyalar kelajakdagi kasbiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Mustaqil o‘quv faoliyatining nazariy asoslarini tadqiq etgan I. A. Zimnyaya kompetensiyaviy yondashuv doirasida mustaqil ta’limni shaxsning uzluksiz rivojlanishini ta’minlovchi muhim omil sifatida baholaydi. Tadqiqotchining fikriga ko‘ra, zamonaviy mutaxassis o‘z faoliyatini mustaqil tashkil etish, bilimlarni yangilab borish va o‘z-o‘zini rivojlantirish kompetensiyalariga ega bo‘lishi zarur [15]. Bu esa bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirish zaruratini yanada kuchaytiradi. Mahalliy olimlar O‘. Q. Tolipov va M. H. Usmonboyeva pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayonini oldindan loyihalash va kafolatlangan natijaga erishishga qaratilgan tizimli faoliyat sifatida talqin qiladilar [8; 9]. Ularning fikricha, talabalarning mustaqil faoliyatini tashkil etish va boshqarish pedagogik texnologiyalarning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli loyihaviy yondashuv ta’lim jarayonida talabaning faol pozitsiyasini ta’minlaydigan samarali texnologiyalardan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

So‘nggi yillarda olib borilgan xalqaro tadqiqotlar ham loyihaviy yondashuvning samaradorligini tasdiqlamoqda. Xususan, Loyens va hammualliflar loyiha asosida o‘qitish talabalarning yuqori darajadagi fikrlash, tanqidiy tahlil va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirishini ta’kidlaydilar [4]. Vu esa loyiha asosida tashkil etilgan ta’lim muhiti

talabalarining o‘z-o‘zini boshqarib o‘qitish kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ilmiy jihatdan asoslab bergan [10]. Balleisen va hammualliflarning tadqiqotlari natijalariga ko‘ra, loyiha asosida o‘qitish talabalarining kasbiy tayyorgarligi, kommunikativ qobiliyatlari va mustaqil faoliyat ko‘nikmalarini sezilarli darajada oshiradi [11]. Demak, ilmiy-pedagogik adabiyotlar tahlili loyihaviy yondashuv bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirishning samarali vositasi ekanligini ko‘rsatadi. Ushbu yondashuv talabalarining mustaqil bilim olish, muammolarni hal etish, tanqidiy fikrlash, hamkorlikda ishlash va o‘z faoliyatini boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Natijada bo‘lajak pedagoglar zamonaviy ta’lim tizimi talabalariga mos ravishda kasbiy faoliyat yuritishga tayyor mutaxassislar sifatida shakllanadilar.

Xulosa. Tadqiqot natijalari bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirishda loyihaviy yondashuv samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqladi. Loyihaviy faoliyat talabalarining mustaqil bilim olish, axborotni izlash va tahlil qilish, o‘z faoliyatini rejalashtirish, muammolarni hal etish hamda natijalarni baholash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv orqali talabalar ta’lim jarayonining faol subyektiga aylanib, nazariy bilimlarni amaliyot bilan integratsiyalash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Ilmiy manbalar tahlili loyihaviy yondashuvning pragmatizm, konstruktivizm, sotsiokonstruktivizm va kompetensiyaviy yondashuv nazariyalari bilan uzviy bog‘liqligini ko‘rsatdi. Loyihaviy faoliyat talabalarining mustaqilligi, ijodkorligi, tanqidiy fikrlashi va kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi.

Tadqiqot davomida loyihaviy yondashuvning samaradorligini ta’minlovchi pedagogik omillar sifatida muammoli topshiriqlardan foydalanish, individual va guruhviy faoliyatni uyg‘unlashtirish, raqamli ta’lim resurslarini qo‘llash, reflektiv faoliyatni tashkil etish hamda loyiha natijalarini taqdim etish amaliyoti muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Ushbu omillar bo‘lajak pedagoglarda mustaqil o‘quv faoliyati ko‘nikmalari va kasbiy kompetensiyalarning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- pedagogika oliy ta’lim muassasalarida loyihaviy yondashuv asosida tashkil etiladigan mustaqil ta’lim topshiriqlari ulushini oshirish;
- bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini qo‘llab-quvvatlash maqsadida raqamli ta’lim platformalari va elektron ta’lim resurslaridan keng foydalanish;
- o‘quv fanlari mazmuniga real pedagogik muammolarni yechishga qaratilgan loyihaviy topshiriqlarni integratsiya qilish;
- talabalarni loyiha faoliyatiga tayyorlash bo‘yicha metodik tavsiyalar va o‘quv-uslubiy ta’minotni takomillashtirish;
- loyiha natijalarini baholashda o‘zaro baholash va reflektiv tahlil mexanizmlaridan samarali foydalanish;
- pedagogika yo‘nalishi talabalarining ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatini loyihaviy yondashuv asosida tashkil etish.

Bo‘lajak pedagoglarning mustaqil o‘quv faoliyatini rivojlantirishda loyihaviy yondashuvdan tizimli foydalanish ularning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish, ta’lim sifati va samaradorligini oshirish hamda zamonaviy ta’lim tizimi talabalariga mos raqobatbardosh pedagog kadrlarni tayyorlashning muhim omili hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
2. Clausen N. R. Self-Directed Learning in Problem-and Project-Based Learning: A Study of Self-Direction in the Aalborg PBL Model. – Aalborg: Aalborg Universitetsforlag, 2023.
3. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938. – 116 p.
4. Loyens S. M. M., van Meerten J. E., Schaap L., Wijnia L. Situating higher-order, critical, and critical-analytic thinking in problem- and project-based learning environments: A systematic review // Educational Psychology Review. – 2023. – Vol. 35. – Article 39.
5. Muslimov N. A. Kasb ta’limi o‘qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish texnologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016. – 220 b.
6. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. – М.: Академия, 2000. – 272 с.
7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. – М.: Народное образование, 2005. – Т. 1–2.
8. Tolipov O‘. Q., Usmonboyeva M. H. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 240 b.
9. Tolipov O‘. Q., Usmonboyeva M. H. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Tafakkur Bo‘stoni, 2020. – 300 b.
10. Wu X.-Y. Unveiling the dynamics of self-regulated learning in project-based learning environments // Heliyon. – 2024. – Vol. 10, No. 5. – Article e27335.
11. Balleisen E. J., Howes L., Wibbels E. The impact of applied project-based learning on undergraduate student development // Higher Education. – 2024. – Vol. 87, No. 4. – P. 1141–1156.
12. Dean C. G. P., Grossman P., Enumah L., Herrmann Z., Kavanagh S. S. Core practices for project-based learning: Learning from experienced practitioners in the United States // Teaching and Teacher Education. – 2023. – Vol. 133. – Article 104275.
13. Male S. A. Project-based learning // Australasian Journal of Engineering Education. – 2024. – Vol. 29, No. 2. – P. 85–87.
14. Йўлдашев Ж. Ғ., Усмонов С. А. Педагогик технология асослари. – Тошкент: Ўқитувчи, 2014. – 256 б.
15. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.